

СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ОСНОВА ЦІЛІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Н. В. Остапенко

практичний психолог

Служба соціальної реабілітації (абілітації), м. Миколаїв

У практиці реабілітаційної роботи технологія сенсорної інтеграції надає ефективний корекційний інструментарій для подолання порушень розвитку дітей з особливими потребами.

Теорію сенсорної інтеграції та основні принципи терапії, яка базується на сенсорній інтеграції (сенсорно-інтегративної терапії), розробила психолог та ерготерапевт Дж. Айрес (Jean Ayres), яка працювала в Каліфорнійському університеті (м. Лос-Анджелес, США). За її визначенням, інтеграція – це вид організації будь-чого, інтегрувати – зібрати або організувати різні частини в єдине ціле; терапія – чітко дозоване та побудоване специфічне тренування порушень функцій у спеціально організованому терапевтичному середовищі; сенсорна інтеграція – це процес, що охоплює сприймання, розрізнення і оброблення відчуттів, що надходять з різномодальних сенсорних систем: вестибулярної, пропріоцептивної, тактильної, зорової, слухової, нюхової, смакової [1]. Діяльність сенсорної системи відображає зовнішній матеріальний світ, що дає змогу людині пристосовуватися до навколишнього середовища, пізнавати закони природи та змінювати довкілля. Показником достатньої сенсорної інтеграції дитини є адаптивна відповідь як обґрунтована (усвідомлена) і цілеспрямована дія у відповідь на зміни, які відбуваються у навколишньому середовищі [1; 3; 4].

Таким чином, за Дж. Айрес, сенсорна інтеграція – це неперервний процес, що складається з чотирьох стадій як послідовних етапів її становлення, що відтворюють поступальний розвиток дитини в нормотиповому онтогенезі. Фундаментальні розробки М. Бернштейна також підтверджують цю теорію [3]. Доведено, що порушення сенсорної інтеграції лежать в основі багатьох

проблем розвитку рухів, мови, поведінки, навчання. Поширеність таких порушень у дітей, за даними різних авторів, варіює від 5% до 30% [4, с. 102].

Досліджуючи проблему використання теорії сенсорної інтеграції для корекції розвитку дітей з аутизмом, Т. Скрипник здійснила порівняльний аналіз методу сенсорної інтеграції, розробленого Дж. Айрес, і його модифікацій від фахівців, які не дотримуються її ідей [3]. Вчена вказала на чинники недоведеності ефективності практики його застосування, зокрема, невиписані технологічні й операціональні аспекти метода; критерії досягнення як показники вимірюваності; стандарти, що охоплюють вимоги до фахівця з сенсорної інтеграції та умови роботи тощо. Водночас, Т. Скрипник надала певне методологічне й методичне підґрунтя сенсорної інтеграції, яке уможливорює досягнення цим психокорекційним методом рівня практики з науково доведеною ефективністю [3].

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що сенсорна інтеграція є актуальним предметом вивчення психології, педагогіки, нейрофізіології та медицини. Метою нашої доповіді є висвітлення окремих положень досвіду використання технології сенсорної інтеграції у корекційній роботі Служби соціальної реабілітації (абілітації).

Так, у практичній корекційній роботі ми інтенсивно використовуємо різні елементи технології сенсорної інтеграції, метою якої є посилення, балансування і розвиток обробки сенсорних стимулів центральною нервовою системою. Комплекс вправ з сенсорної інтеграції створюється на основі сенсорної діагностики індивідуально для кожної дитини. Елементи сенсорної інтеграції можуть включатися як складові частини в заняття за іншими методиками.

Ефективність використання методів сенсорної інтеграції також забезпечує виконання наступних умов, зокрема: створення для дитини атмосфери довіри і впевненості у власних силах; діагностика та виявлення у дитини трьох найбільш актуальних проблем; взаємодія з нею відповідно до поставлених цілей; взаємодія не тільки з дитиною, але і з її батьками; перенесення корекційних прийомів у повсякденне життя дитини та їх активна

реалізація за допомогою батьків та оточуючих людей.

Одним із засобів корекції дисфункцій сенсорної інтеграції є спеціально обладнана сенсорна кімната, що являє собою штучно створене, наповнене різноманітними стимулами середовище, де дитина з особливими потребами, перебуваючи у безпечному, комфортному оточенні, самостійно або у супроводі фахівця досліджує навколишнє середовище. Заняття у сенсорній кімнаті передбачають пасивні, активні та інтегративні види діяльності. В умовах сенсорної кімнати використовується масований вплив інформації на кожен сенсорну систему. Одночасна стимуляція декількох сенсорних систем призводить не тільки до підвищення активності сприйняття, але й до забезпечення сенсорної інтеграції [2, с. 4]. Заняття у сенсорній кімнаті зазвичай складаються з трьох частин: вступної («включення» окремих відчуттів (відповідно до завдань програми); основної (активні та інтегративні завдання); заключної (пасивна релаксація, «виключення» відчуттів).

Методи сенсорної інтеграції можуть використовуватись як на індивідуальних, так і групових заняттях у різних видах діяльності дитини. На корекційних заняттях з використанням елементів сенсорної інтеграції діти не тільки насолоджуються тим, що роблять, чують, бачать, відчувають, смакують, а й формують уявлення про предмети і явища навколишнього середовища. Усе це позитивно впливає на їх розвиток в цілому.

Досвід застосування технології сенсорної інтеграції дозволяє зробити такі висновки:

1) міждисциплінарний характер сенсорної інтеграції (різні фахівці: педагоги, психологи, логопеди, спеціалісти з фізичної реабілітації можуть використовувати її методи чи елементи) посилює вплив взаємодії у процесі реалізації корекційно-реабілітаційних заходів, передбачених індивідуальною програмою розвитку;

2) терапія сенсорної інтеграції не має вікових обмежень та протипоказань щодо застосування її елементів. Дана методика може бути використана як для дітей з ДЦП, аутизмом, розумовою відсталістю, ЗПР, так і епілепсією,

порушенням слуху, зору, мови тощо;

3) існують певні порушення сенсорної інтеграції, які майже неможливо «перерости». Тому, чим швидше розпочнеться корекційна робота, тим ефективніше буде здійснюватися процес реабілітації;

4) метод сенсорної інтеграції є не медикаментозним і виступає як засіб профілактики, лікування та реабілітації, що заснований на знаннях основ фізіології, психології, корекційної педагогіки, педіатрії, психіатрії;

5) необхідна консультативна робота з батьками щодо змісту, форм і засобів впровадження сенсорної інтеграції в домашніх умовах.

Отже, найбільшу ефективність технологія сенсорної інтеграції дає у корекційній роботі з дітьми з ДЦП, аутизмом, синдромом Дауна, затримкою психічного розвитку, які поступово вчаться інтерпретувати сенсорні стимули і адаптуватися на нових рівнях сенсорно-інтегрального розвитку. Окрім цього, метод є корисним для дітей з нормальним розвитком для покращення концентрації уваги, зорових і слухових систем, грубої та дрібної моторики, самосвідомості та самооцінки.

Література:

1. Айрес Э. Джин. Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития. М. : Теревинф. 2017. 272 с.
2. Коррекционно-развивающая работа в сенсорной комнате с детьми с ограниченными возможностями здоровья в среде здоровых сверстников: методические рекомендации. Авт.-сост.: Л. А. Виноградова, Н. В. Виноградова, Т. С. Пискарева, С. О. Филиппова. СПб., 2016. 34 с
3. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. Вип. 4 (80). С. 24-31.
4. Фаласеніді Т. М., Козак М. Я. Порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами. *Молодий вчений*. 2017. №9 (49).